

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Brevis Et Vtilis Commentarivs In Priorem Epistolam Pauli ad Corinthios, & in aliquot capita secundæ

Melanchthon, Philipp

Vitebergæ, 1561

VD16 M 2618

Illvstrissimo Principi Ac Domino, D. VVolfgango Comiti Palatino ad
Rhenum, Duci Bauariæ, Comiti Valentiaë et Bipontij, Domino suo
clementissimo: Paulus Eberus Kitthingensis, Pastor Ecclesiae ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-36296

ILLVSTRISSIMO

PRINCIPI AC DOMINO, D.
VVOLFGANGO Comiti Palatino ad
Rhenum, Duci Bauariæ, Comiti Valentie
et Bipontij, Domino suo clementissi-
mo: Paulus Eberus Kitthi-
gensis, Pastor Ecclesiæ
Vitebergensis.

S. D.

IV DVBITAVI, VTRVM
hunc Commētariolum Epi-
stolæ ad Corinthios, quem
Reuerendus & incomparabi-
lis uirtutis & eruditionis uir
Dominus PHILIPPVS MELAN-
THON Præceptor noster & Pater piæ
memoriæ, mihi ante annos decem post sus-
ceptam domi meæ explicationem Gram-
maticam Epistolarum Pauli, succisuiis ho-
ris dierum Festorum in hunc usum scri-
psit, ut eum priuatim auditoribus meis di-
ctarem, quod feci, in publicum emitterem:
an uerò prorsus supprimerem & occulta-
rem, cum & exilior sit, quàm qui requi-
rentibus prolixas & declamatorias singu-
lorum dictorum enarrationes, satisfacere
queat, & præterea etiam mutilus sit, uix
tria secundæ Epistolæ capita explicans.

Præci-

EPIS: NVNCVPAT:

Præcipuam uerò dubitandi causam mihi præbuit huius seculi peruersitas, quæ eò morositatis et iniquitatis processit tandem, Vt nihil tam syncerè scribi aut dici ferè iam possit, quod non in aliquorum sciolorum reprehensionem, sæpè etiam condemnati- onem incurrat, quæ sanè licentiâ, ipsa im- punitate indies uires acquirens, imò ab aliquibus non modo cum applausu exce- pta, uerum etiam mercede & præmijs alicubi confirmata, magnum adhuc ma- lum dabit Ecclesiæ, si non iam ante tristis- simum, & propemodum insanabile uul- nus eidem inflixit. Bonos certè, & à ri- xandi studio alienos meritò absterret, ne quid suarum lucubrationum cum tanto periculo publicè communicent, quæ ta- men plus fortassis & doctrinæ & consola- tionis continerent, quam ista pugnacia & mordacia quorundam scripta, quæ in alios tantum impetum uehementem faciunt, & alienas sententiâs omni conatu euertere ni- tuntur, de ueris autem Fundamentis, & quid de re integra firmiter sentiendum sit, aut nihil aut parum docent, ex quibus si conuicia & alia ex acerbissimis inuectiuis, uel scurrarum potius circulis accersita pig- menta sustuleris, nuda ea & inania prorsus deprehendes.

N 2 Hæc

EPISTOLA

Hęc me sollicitudo, & metus talium reprehensionum hæctenus cunctantiorē fecit ad editionem huius utilis scripti, quem tamen tandem uicit & excussit mihi assidua flagitatio multorum piorum & eruditorum hominum, qui hunc commentarium perlegerant, obiurgantium me, quod studio uitandi iniquorum iniustas & maliciosas cauillationes, quas neq; effugere quisquam quantumuis cautus unq; potuisset, neq; sibi conscius recti curare deberet, pergerem pietatis & ueritatis amantes uiros fraudare. Lẽctione huius diu expetiti & expectati Commentarij, qui etsi breuis esset, tamen res præcipuas ita perspicue explicaret, ut inter aliorum eruditorum hominum prolixiores & accuratiores commentarios etiam suum locum et suam laudem haud dubie apud intelligentes & recte iudicantes sit habiturus.

Talibus & pluribus alijs argumentis impulsus sum, ut neglectis eorum incurstationibus, qui alienis scriptis hoc infœlici seculo quasi ἐπεδρεύοντες, obtrectatione præstantiorum qualicunq;, nomen sibi & applausum quærunt, hoc tẽpore hunc quamuis imperfectum commentariolum publicarem, quod sanẽ factum fuisset & tempestiuus

N V N C V P A T O R I A .

stius & tutius, & utilius adhuc ipso PHILIPPO uiuente, cuius presentis autoritas efficacius commendare hec scriptum Lectori potuisset. Neq; ego quidem animaduerti unq; , ipsum abhorrere ab editione huius sui operis. Sed quia mihi semper spes erat, fore, ut id, quod explicatori secundæ Epistolæ adhuc deest, aliquando ab autore adijceretur, distuli consulto editionem: Verum cum, ut supra dictum est, Philippus mihi priuatim explicanti aliquibus Epistolas Paulinas, hanc scripturam instruisset, & hæc priuata exercitia nostra, sicut & publicas operas inturbasset lues pestilens anno 1552. cogens nos Torgam secedere, talia postea tempora & tam inquieta consecuta sunt, tot profectioibus partim ipse, partim ambo impediti fuimus, ut commentarius ab autore, dum uixit, compleri nequirit. Visum tamen est plurimis consultum, ut potius mutilus edatur, quam prorsus supprimatur. Fore enim aiebant hæc ipsa fragmenta grata multis, quæ priorem Epistolam totam, & secundæ tria capita in hac ipsa breuitate egregiè illustrent.

Sciunt autem intelligentes, inter omnes Pauli Epistolas, has quæ ad Corinthios scriptæ sunt, ac præsertim priorem, propter

EPISTOLA

causarum quas tractat, & quaestionum de quibus pronuntiat Paulus, uarietatem, obscuriores esse & requirere eruditam enarrationem, quam etsi fateor ex aliorum doctissimis lucubrationibus sumi posse, tamen affirmare audeo, pium lectorem etiam huius scripturae lectione ad rectius intelligendas Pauli disputationes & responsiones non nihil adiutum iri, & si nihil aliud, certe uel breuitatem huius commentarii, omnes otiosas ac intempestiuas declamationes praecedentem, probaturum esse.

Quam autem sit hoc tempore pijs necessaria & utilis lectio Epistolae praesertim prioris ad Corinthios, experiuntur illi, qui intuentes hanc tristissimam faciem Ecclesiae, seruo dolore commouentur, & suae mortificatae ex uerbo Dei mitigationem quaerunt. Quis uero est sana mente praeditus, cui & religio & aeterna salus curae est, qui non cohorrescat, aspiciens haec praesentia uulnera & pericula Ecclesiae? Ut enim nihil iam dicamus de hostibus Filij Dei, Turcis & alijs, qui ex professo Ecclesiae bellum inferunt, & excidium minantur: in eo coetu, qui Christi nomen profitetur, & titulum Ecclesiae gerit, maxima & potentissima pars, florens sapientia, dignitate, opibus, & gloria

N V N C V P A T O R I A .

ria ordinariæ successione, puræ doctrinæ
Euangelij acerrimè aduersatur, & cum sit
polluta multiplici idolatria, adeo ferre non
potest taxari suam impietatem, ut exquisi-
ta suppliciorum immanitate eam stabilire,
& delere funditus uerum intellectum do-
ctrinæ cœlestis, imò omnem usum Pro-
pheticorum et Apostolicorum scriptorum
pijs ex manibus extorquere conetur.

Ab his persecutoribus ueritatis, falso
sibi titulum Ecclesiæ arrogantibus, premi-
tur reliqua exigua multitudo, quæ uocem
Dei incorruptam amplectitur, & legitimū
Sacramentorum usum retinet, ipsa iner-
mis, imbecilla, dispersa, alicubi tamen ni-
dulos suos & defensores habens, Vbi &
sub quibus tutos congressus in publico
celebret, quæ cum uerè sit Ecclesiæ & po-
pulus Dei, in quo haud dubiè multi sunt
renati, & domicilia Dei, cum ipso uicturi
in æterna consuetudine, tamen tot et tantis
confusionibus, & scandalis deformatur to-
tus coetus, ut nihil uideatur minus esse,
quàm quod profitetur.

Nam si ad docentes respicias, uideas
quosdam uel ambitione, uel æmulatione,
uel curiositate doctrinam corrumpere, &
falsa dogmata audacter spargere, aut perti-
naciter

naciter tueri, aliquos non necessaria certamina serere et fouere implacabilibus odijs, Aliquos religionem inflectere, fingere ac refingere ad nutum & cupiditates uel Dominorum, uel cœtuum, quorum gratiam pluris faciunt, quàm gloriam Dei & ueritatis propagationem, Aliquos uerò uniuersum id, quod uera docendo extruxerunt, morum licentia, & turpitudine uitæ rursus destruere. Hi næui conspecti in ordine profitentium doctrinam cœlestem, non possunt non contristare pios, & multos ab Euangelij studio, reddere alieniores.

Rursus si ad auditores oculos conuer-
 tas, uidebis religionis & libertatis Christi-
 anæ foedissimum abusum, contemptum &
 neglectiōem sancti ministerij, disputatio-
 num profanitatem, direptionem bono-
 rum Ecclesiæ, ingratiūdinem erga fideles
 ministros Verbi, disciplinæ laxationem,
 effrenem contumaciam iuuentutis, & alio-
 rum uiciorum segetem indies uberrimam
 succrescentem, quæ mala intuens, non po-
 test non uehementer animo percelli, & in-
 terdum quassari fluctibus dubitationum,
 ambigens, an hic cœtus possit esse Eccle-
 sia, in quo tantum sit distractionum, con-
 fusionum, & enormium uiciorum,

Auge-

N V N C V P A T O R I A .

Augetur hic dolor pñs, cum uident his scandalis & distractionibus ueræ Ecclesiæ confirmari & roborari in una parte Pontificios, ut inde prætextus arripiant, quibus & parricidia sua excusent, & Idolomaniam suam speciosius tegant, & aliquos imbecilles ab agnita ueritate ad suam impietatem retrahant: In altera parte fanaticos spiritus, & sectarios, ut suos errores pestiferos spargere efficacius & uenditare uulgo plausibilis possint, monstratis uicij, dissidijs, & profanitate huius partis, quæ de possessione incorruptæ doctrinæ sola gloriatur.

Hac miserabili specie, & summa deformitate Ecclesiæ in hac postrema senecta mundi, cum piorum animi haud dubie horribiliter excrucientur, muniendi sunt ueris consolationibus, ut & causas considerent, unde hæc mala existant, ne ea uerbo Dei & sanctissimo ministerio illius impudent, sed credant aspergi Ecclesiæ à Diabolo per homines leues, superbos, curiosos, profanos, & securos.

Deinde sciant filium Dei, & ipsius Apostolos, hæc ipsa mala prædixisse, & quidem uentura cumulatus præmonuisse circa postrema tempora mundi, & tamen

¶ 5 simul

EPISTOLA

simul promississe perpetuitatem Ecclesiae, aduersus quam nullae portae inferorum sint praeualiturae.

Omniū autem efficacissimum, meo quidem iudicio, remedium aduersus has dubitationes de Ecclesia, ortas ex conspectu praesentium confusionum & malorum, sumitur ex Apostolorum ac praecipue Pauli scriptis, ita pingentis sui temporis Ecclesias, ut constet eas non modo sine infirmitate & naevis non fuisse, sed etiam deformatas fuisse tetrīs scandalis & confusionibus.

Vt enim nunc nihil dicam de Ecclesijs Galatarum, quae post discessum diui Pauli, a quo synceram Euangelij doctrinam acceperant, a Pseudoapostolis ita turbatae fuerant, ut totae ad Iudaicam superstitionem reciderent, & persuasae essent, Legis ac ceremoniarum obseruationem ita necessariam esse, ut sine illa quantumuis credens in filium Dei, salutem consequi non posset. In Ecclesia Corinthiaca, in qua tam diu & Paulus & Apollos, & alij praestantes Spiritu & pietate uiri. Euangelium sincere docuerant, quantae enormitates, quam foeda scandala extiterint, ambae Epistolae ad Corinthios scriptae perspicue ostendunt.

Nam

N V N C V P A T O R I A :

Nam ex responsis Pauli apparet, & inter doctores fuisse æmulationes & certamina de eminentia, quam alij æstimari uolebant à Præceptorum, hoc est, Apostolorum dignitate, à quibus singuli instituti, & quibus familiares fuerant: alij propter donorum excellentiam, quibus ornati fuerant, cæteris uel præferebantur ab auditoribus, uel ipsi sese anteferri uolebant, quas æmulationes inter Doctores, ut fit, sequebantur factiones, schismata, rixæ, mutuæ condemnationes, & hostilia odia in auditoribus. Cumq; inciperent magis acutè disputare de doctrina, quam eam uera fide serio amplecti, & morum pia gubernatione & uirtutum studio efficacem ostendere, laxabant frenos cupiditatibus, aliqui more & affectibus & artificijs Ethnicorum litigabant coram iudicibus Ethnicis, relabebantur aliqui ad consuetas prius corporis uoluptates obscœnas, Aderant aliqui sacrificijs & epulis Ethnicis, cum graui offensione imbecillium Christianorum, & confirmatione Idolatriæ Ethnicæ, aliquis abutens libertate Christiana, ita se omnibus Legis uinculis solutum credebat, ut putaret sibi licere nouercam suam uxorem habere, Aliqui superstitione coniugium prorsus

EPISTOLA

prorsus fugiebant, tanq̄ uitæ genis prohibi-
bitum, aliqui in matrimonio abstinendum
sibi prorsus à coniugibus esse censebant,
aliqui coniuges de religione non consenti-
entes deserere, & alias ducere ex numero
credentium suadebant, Erat curiositas in
alijs immodica, iam hunc, iam alium ri-
tum, quem natura tamen sanxerat, abolens,
& noui aliquid instituens, inuaserat in Ec-
clesiam Cœnæ sacratissimæ Domini pro-
fanatio, & abusus tantus, ut pœnas pu-
blicas accerferet, Aliqui donorum spiri-
tualium uarietate ad ostentationem, & ali-
orum mediocrium contemptum & op-
pressionem uti malebant, quam ad ædifi-
cationem & utilitatem auditorum, Ali-
qua leuia & profana ingenia eò audaciæ
processerant, ut fundamentum quodam-
modo fidei nostræ subruere conarentur, &
disputarent resurrectionem mortuorum
promissam, allegoricè intelligendam esse
de emendatione morum, & conuersione in
hac uita, non esse expectandam ueram re-
suscitationem horum corporum, in cineres
redactorum, ad æternam uitam & consue-
tudinem cum Deo.

Hæc profecto & errata & uicia illius
Ecclesiæ nec parua, nec friuola, sed tanta fu-
ille,

N V N C V P A T O R I A.

isse, ut & Paulum multosq; alios pios uehementer conturbarint, & Ecclesiam fœdissimè deformatint, & Euangelij cursum non parum impedierint, apparet ex responsionibus Pauli, tanto spiritu, commotione, uehementia etiam taxantis & damnantis & corrigere studentis illa scandala.

Si igitur illa prima Ecclesia, quæ Doctores habuit ipsos Apostolos, immediate à Christo uocatos, & miraculorum inimitabilium testimonijs certitudinem & doctrinæ suæ & uocationis confirmantes non potuit esse immunis & libera ab enormibus & fœdis his erroribus & scandalis, turbantibus haud dubiè, & miserè excruciantibus piorum animos: qua fronte, uel Pontificum assentatores, uel fanatici erronei, apud nos, qui uerè Dei beneficio gloriari possumus, incorruptam Euangelij doctrinam in nostris templis & Scholis sonare, quærere & postulare audent talem Ecclesiam, quæ meris constet Angelis, nihil habeat labis, nihil infirmitatis, nihil dissensionum, nihil disputationum, nihil etiam lapsuum, & scandalorum aliorum, cum sciant authorem horum malorum Diabolum patrem mendaciorum, dissidiorum, cædium, & horribilium lapsuum, nec dum
funditus

EPISTOLA

funditus deletum esse, nec dormire aut interquiescere, sed circumire more rugientis & famelici leonis, & quidem circa postremam ætatem mundi grassari furentius sentientem accedere tempus iudicij, & æternæ damnationis, & supplicij inæstimabilium & in infinitum augendorum tormentorum pleni: Sciant etiam hominum naturam post lapsum miserè corruptam, & cum ætate mundi etiam ipsam languidorem factam ad extremum, facilius nunc a Diabolis impelli ad curiositatem, ambitionem, inuidiam, superbiam, cupiditatem vindictæ, odia, & profanitatem, ex quibus adfectibus oriuntur deinde omnes illæ pestes, quibus Ecclesiam turbari, & Euangelij cursum & efficaciam impediri, & imbecilles alienari, pios etiam & fortes consternari & excruciarî experimur.

Non patrocínatur erroribus, uicijs, & scandalis, quorum authoribus scimus graue iudicium subeundum, & horribiles pœnas soluendas esse, iuxta grauissimam Christi comminationem, Matth: 18. Væ homini illi per quem uenit scandalum, & Pauli Galat 5. Qui conturbat uos, portabit iudicium, quicumq; est. Sed dicimus cū Christo tamen; Necessè esse, ut ueniant scandala

N V N C V P A T O R I A.

scandala, quod in Lucę 17. cap. maiore cum uehementia dicitur: Impossibile esse, ut non ueniant scandala. Et Paulus illustribus quidem & ueris, ut experientia testatur, sed admodum tristibus coloribus presentis seculi homines depingit. 2. Timo: 3. cum Timotheum suum præmonet: *τοιο γίνωσκε, ὅτι ἐν ἑσχάταις ἡμέραις ἐν σίσοντι καιροὶ χαλεπὶ. ἔσοντι γὰρ οἱ ἄνθρωποι εἰλαυτοὶ, εἰλάργυροι, ἀλάζονες, ὑπερήφανοι, βλάσφημοι, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀχαριστοὶ, ἀνόσιοι, ἄσοργοι, ἄσπονδοὶ, διάβολοι, ἀκρατεῖς, ἀνήμεροὶ, ἀφιλάγαθοι, προσδόται, προσπετεῖς, πετυφωμένοι, φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι, ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρηκμένοι.* Loqui autem Paulum de ijs, qui in Ecclesia sunt, & expressē cōplecti simul Doctores, ex eo manifestum est, quod dicit de ijs aliquos esse, qui irrepant prætextu cōmunicandæ doctrinæ in domos, & maximē se insinuent mulieribus in Gynæceis, & aliorum potentum domibus, quarum animos cum occuparūt semel doctrina falsa, intelligunt postea se etiam facilē studia & defensionem maritorum habituros esse.

Tales cum sint homines huius postremæ ætatis mundi, & cum furor Diaboli
ad

EPISTOLA

ad extremam acerbiteritatem eruperit, mirum uideri nemini debet, ibi existere scandala, dissensiones, & alia tetra facinora, ubi purior Euangelij doctrina traditur, quam odit & extinctam cupit diabolus, cum similia his, aut certe non multo leuiora extiterint Apostolorum temporibus in prima Ecclesia, illa sedatiore, & firmiore, & uegetiore ætate mundi, quæ opponamus & fanaticis spiritibus Anabaptistis & Stenckfeldianis, & perfidis apostatis, qui nunc Pontificis pedes (indignatio penè aliud mihi uerbum expresserat) osculantur, cuius prius uniuersam potentiam & dignitatem de suggesto in his ipsis Ecclesijs publicè damnarunt, & diris deuouerunt.

Propter hanc necessariam consolationem commendatissima & gratissima hoc tempore pijs esse debet lectio cum Epistolarum Pauli ad Corinthios scriptarum, tum etiam huius commentarioli, qui de multis partibus doctrinæ cœlestis grauissimas cōmonefactiones continet, id quod non dubito testaturos esse pios & eruditos uiros, & ex hoc ipso quoque quantumuis breui scripto, & cognituros & admiraturos esse authoris pietatem, ingenij foelicitatem,

N V N C V P A T O R I A .

tatem, iudicij rectitudinem, confessionis constantiam, in communicanda sana doctrina benignitatem & facilitatem, & alia ipsius ingentia dona, quibus claruit uiuus, & Ecclesiae Dei utiliter seruiuit, nihil sibi quaerens, nullos captans uel Regum ac potentum fauores, uel uulgi applausus, uel dignitatum accessiones, uel opum cumulos, quarum uirtutum testes reliquit plurimos omnium ordinum uiros fide dignissimos, inter quos praecipue appellare uisum est Celsitudinem tuam; Illustrissime Princeps, quae Dominum PHILIPPVM, de quo nunc ago, fortassis, (ut existimo) de facie ignotum, sincero ac constanti amore semper dilexit, propter admirationem donorum & praestantiam uirtutum ipsius, quarum $\alpha\upsilon\tau\acute{o}\pi\eta\kappa\epsilon$, & fide dignissimus index praeter innumeros alios tuae Celsitudini esse potuit, & fuit haud dubie, uir eruditione, uirtute, prudentia ac fide praestantissimus, Doctor HVLDERICVS SIZINGERVS, Celsitudinis tuae Cancellarius.

Ea de causa hunc Domini PHILIPPI libellum tuae Celsitudini offerre potissimum uolui, ut perlecto eo, & cognita sinceritate in doctrina, & in communicatione

a fide

EPISTOLA

fide, patrociniū suscipiat huius tantū uiri, qui quasi parū a suis alumnīs & discipulis esset flagellatus dum uiueret, etiam mortuus conuiescere non potest, quin ex ihs, quos in sua mensa diu aluit, quibus cum non modo publicē doctrinam, sed priuatim etiam quæ habuit & potuit, consilia, & secreta sua communicauit, quibus etiam cor suum, si licuisset, ex pectore exemptum impertiuisset, aliqui in exangue corpus sepulti sæuiant, uindictæ studio tanto, et acerbitate tanta, ut credam, si coram ipsis miserum & iam putrescens cadauer PHILIPPI expositum sit, eos dentibus more canum irruituros, & frustulatim carnem eius laceraturos esse.

Quid enim aliud censeas, si legas scriptum, quod recens quidam suæ doctrinæ & famæ tuendæ causa, ut uideri uult, in Vulgus sparsit? Aduersus quam iniuriam uero sese is defendit? Aut quæ potest esse Præceptoris fidissimi, imò Patris eius σοφωτάτης & benignissimi, iniuria tam atrox, quæ tantam mereatur acerbiteriam, ut eius mortui cadauer propemodum ex tumulo refoßum ita crudeliter laceretur?

Scripsit PHILIPPVS secreto, rogatus consiliū a Principe Electore, sub cuius

ius

N V N C V P A T O R I A .

ius ditione natus est, paucula de Cœna Domini, magis ut rixas de illa Edelbergæ ortas, & publicè de suggesto mutuis concionatorum conuicijs cumulas, suaderet quoquo modo sopiri & dirimi, quam ut de ipsa controuersia pronunciarer, indicans formam loquendi ex Paulo, qua tutissimum esset uti interea, donec de tota controuersia in Synodo statueretur. In illa pagella ad unum scripta, secreto scripta, non in hoc scripta, ut uulgaretur, & tamen contra uoluntatem autoris, & quidem post mortem demum publicata, fit mentio D. HESHVSII paulo inclementior talis, ut eius autoritas summis in Ecclesia & antiquissimis scriptoribus postponatur. Hæc est iniuria illa, hoc facinus Patris tam atrox, ut omnium acceptorum beneficiorum priuatim & publicè præstitorum, omnium uirtutum memoriam penitus aboleat & extinguat, & animum cupiditate uindictæ tanta accendat, ut ea, nisi hoc modo defensionis atrocissimæ & contumeliosissimæ satiari non possit.

Sed si non uoluit habere rationem suæ existimationis, quam certum est apud intelligentes non nihil minui hac tanta asperitate,

2 2 ritate,

EPISTOLA

ritate, qua usus est in mortuum, in optimè meritum, in Præceptorem, imò in parentem: æquissimum erat parcere ipsius honestissimæ & nunc afflictissimæ familiæ, à qua multis est affectus beneficijs, parcere huic Scholæ, uersanti in acerbissimo luctu propter orbitatem, parcere miseræ iuuentuti, desiderio amissi rectoris studiorum languenti, parcere Ecclesiæ & posteritati, parcere denique Deo, cui cum bona conscientia seruunt PHILIPPVS, ne ita deformaret & doctrinam, & mores, & actiones huius uiri, quasi ueteratoriẽ luserit in doctrina cœlesti, & blasphemias scripserit aut dixerit in Filium Dei, neue alijs conuictijs eum proscinderet, in sepulchro quiescentem, imò in sinu & complexu Filij Dei Iudicis & Vindicis omnium scelerum, & in primis ingratitude, perfruentem læto conspectu & colloquio Dei.

An hic sit Spiritus Dei, debacchari in talem tanta acerbitate, iudicent alijs. Paulus 2. Timoth: 2. certè suos ministros aliter instruit, cum inquit: *ὁ δὲ κύριος οὐ δὲ μάχεσθαι, ἀλλ' ἥπιον εἶναι πρὸς πάντας, διδασκαλικὸν, ἀνεξίκακον ἐν πρῶτον, ὁπίω, παθεῖν οὐκ ἀντιδιατιθεμένους,* &c.

Sed

N V N C V P A T O R I A .

Sed spero tuam Celsitudinem et omnes alios pietate, modestia, prudentia, & uirtute præstantes, literarum amantes, ueritatis studiosos, posteritatis curam agentes, de conseruatione & propagatione doctrinæ incorruptæ sollicitos, non moueri eiusmodi paucorum inuectiuis, ut desinant amare, magnifacere, & grata memoria prosequi hunc uirum, quem tot utilia monumenta, tanti labores exhausti publicæ utilitatis causa, tantus summarum uirtutum concentus & constantia, tot in multos priuatim, & omnes publice merita nobis commendarunt.

Imo spero hanc istorum acerbiteriam multis causam præbituram, ut plures eum faciant, eiusq; scripta studiosius cognoscant, & ab hac ingrata cohorte se quam longissimè seiungant.

Spero Deum quoq; ipsum ueritati aliquando testimonium præbiturum, quando igne examinabit, quid ædificantium quisq; extruxerit super Fundamentum solidum, quod est unicus Dominus noster I E S V S C H R I S T V S, & hic crucifixus & resuscitatus, & regnans ad dexteram patris, qui solus dat idoneos & salutare ministros, & ipso-

EPISTOLA

rum labores non finit esse irritos, nec dissolui unquam, quod ex ipso est.

Super hoc fundamento scimus extruxisse Philippum, una cum Luthero & post Lutherum, optima fide, integrum Corpus doctrinae, bona & perspicua methodo, studio vitasse omnes inutiles & periculosas disputationes, et abstinuisse etiam suo consilio a non necessarijs flagellationibus & damnationibus aliorum, & simul illustrasse scriptis & uoce omnes reliquas artes, quae ad explicationem doctrinae coelestis necessariae sunt.

Haec lucubrationes conferantur cum aliorum chartis, qui sibi uidentur praeter ceteris sapere, & plurimum laborasse, & effecisse in Ecclesia, nunc uero occupati sunt in eo, quomodo huius uiri scripta carpant, ac suspecta & inuisa alijs reddant, & uere conspicietur discrimen longe euidentius, quam inter aurum & stipulas est, quas tamen isti super eodem fundamento, ut iactitant, extractas, aequari auro Lutheri, & longè praeferrí argento Philippi uolunt. Sed ut dictum est, ignis arguet uniuscuiusque opus, eo die, quo dominus iudicabit Fabrorum suorum structuram, quod tempus patienter expectent homines modesti,
nec

NVNCPATORIA.

nec temerè ac præcipitanter applaudant
istorum pomposis & artificiosè pictis &
miro zelo ueritatis tuendæ fucatis clamo-
ribus.

Hunc igitur libellum cæteris utilibus
monumentis Philippi adiungendum, ad
te mitto, Illustrissime Princeps Palatine, eo
consilio, ut sicut Philippum semel tuo iu-
dicio, ut Dei ministrum & utile orga-
num, amore non aulico complexus, ad
extremum usq; dilexisti, ita eius mortui
etiam famam & authoritatem contra tali-
um hominum indignos morsus tuearis &
protegas.

Deinde etiam commendo tuæ Celsitu-
dini huius uiri honestissimam familiam,
quæ hoc anno dupliciter orbata, gemini
luctus grauissimas causas breui, hoc est,
nouem Mensium interuallo accepit, mor-
tuo uiro sapientia, eruditione, & uirtute
præstantissimo Domino D. GEORGIO
SABINO, Genero Domini PHILIP-
PI & multorum liberorum patre, qui-
bus, sicut & Socer, suis, præter famam eru-
ditionis & uirtutis, & excellentia ingenij
monumenta, & bonorum uirorum studia,
parum admodum reliquit, quorum am-
borum orphanis principum munificentia
subue-

EPIST: NVNCVPAT:

subueniri æquissimum est, quam Deus largissimis præmijs compensabit, sicut testatur Siracides: Esto pupillis misericors ut pater, & pro uiro matri illorum, & eris tu uelut Filius altissimi obediens, & diliget te magis, quam mater tua. Ei uerissimo & certissimis testimonijs patefacto Deo, æterno patri Domini nostri IESV CHRISTI, conditori generis humani & conseruatori, Celitudinem tuam cum omnibus suis supplex commendo, & hunc ineuntem annum fœlicem & tranquillum ex animo opto. Data Vuitebergæ. Calendis Ianuarij, Anno. M. D. LXI.

PHILIP: MELAN:

*Vespera iam uenit, nobiscum Christe maneto,
Extingui lucem nec patiare tuam.*